სახელმწიფოს წარმოშობის თეორიები

მოამზადა	ლევან ახვლედიანმა

მიზანი - მოსწავლეები აანალიზებენ სახელმწიფოს წარმოშობის რამდენიმე თეორიას და გამოყოფენ მათგან ყველაზე მისაღებსა და მიუღებელს.

აქტივობის განსახორციელებლად მოცემულია წყარო, რომელიც მკითხველს აცნობს სახელმწიფოს წარმოშობის რამდენიმე თეორიას. მოსწავლეებს ევალებათ, გააანალიზონ თითოეული თეორია, ჩამოწერონ მათი მახასიათებლები პუნქტობრივად და წყაროზე და ამ პუნქტებზე დაყრდნობით, დაწერონ ესე: „რომელი თეორიაა ჩემთვის მისაღები და რომელი - მიუღებელი“. აუცილებელია საკუთარი მოსაზრების დასაბუთება.

ეს დავალება შესაძლებელია იყოს როგორც საშინაო, ასევე შემაჯამებელი.

წინამდებარე აქტივობა განკუთვნილია X, IX და XII კლასის მოსწავლეებისთვის.

დავალება:

1. ქვემოთ მოცემულ ცხრილში ჩამოწერეთ წარმოდგენილი თეორიების მახასიათებლები მოკლედ, პუნქტების სახით.
2. სტატიაზე და თქვენ მიერ ჩამოწერილი პუნქტების მიხედვით, დაწერეთ ესე - „რომელი თეორიაა თქვენთვის ყველაზე მისაღები და რომელია ყველაზე მიუღებელი“. არჩევანი დაასაბუთეთ.
3. თემის შესავალში აუცილებელია მოსწავლეებმა ორ პრობლემურ შეკითხვაზე გასცენ პასუხი:
   ა) რა პოლიტიკური, ეკონომიკური, კულტურული თუ სხვა მიზეზები გახდა საფუძველი ამ თეორიების შექმნისა?
   ბ) რა გავლენა იქონია საზოგადოების განვითარებაზე ამა თუ იმ თეორიამ?
4. ეს დავალება შესაძლებელია იყოს როგორც საშინაო, ასევე შემაჯამებელი.

შესავალი - სახელმწიფო, როგორც სოციალური ინსტიტუტი მრავალი საუკუნის განმავლობაში იყო ფილოსოფოსების, იურისტებისა და ისტორიკოსების სერიოზული განსჯის საგანი. უდიდეს მოაზროვნეთა მთელი თაობები ძალ-ღონეს არ იშურებდნენ, რათა ერთხელ და სამუდამოდ გაეცათ პასუხი შეკითხვაზე - თუ რას წარმოადგენს სახელმწიფო და რა როლს თამაშობს ის საზოგადოების ცხოვრებაში? მაგალითისთვის შეგვიძლია მოვიყვანოთ პლატონის, არისტოტელეს, კონფუცის, იბნ ხალდუნის, მაკიაველის, ჰობსის, მონტესკიეს, ჰეგელის და სხვათა ნაშრომები, რომლებიც ამ თემას ეძღვნება.

ნებისმიერი საგნის ან მოვლენის ანალიზისას, პირველ რიგში, საჭიროა დავადგინოთ მისი წარმოშობა. სახელმწიფოს წარმოშობის შესწავლას აქვს არა მარტო შემეცნებითი და აკადემიური, არამედ პრაქტიკული მნიშვნელობაც. ამგვარი ანალიზი საშუალებას იძლევა ღრმად ჩავწვდეთ ამ ინსტიტუტის სოციალურ ხასიათს და მისი ფუნქციონირების მრავალფეროვან მექანიზმებს.

საუკუნეთა განმავლობაში იქმნებოდა სახელმწიფოს წარმოშობის სხვადასხვა თეორია რომლებიც, ხშირ შემთხვევაში არა მარტო ამ თეორიათა შემქმნელების, არამედ იმდროინდელი პოლიტიკური ელიტისა და ინტელექტუალური საზოგადოების განწყობას გამოხატავდა. წინამდებარე სტატიის მიზანია, გავაცნოთ საზოგადოებრივი მეცნიერებების პედაგოგებს სახელმწიფოს წარმოშობის ძირითადი თეორიები, რომლებსაც ისინი სწავლების პროცესში გამოიყენებენ.

თეოლოგიური თეორია - (ძვ.ბერძ. Teos - ღმერთი, logos - სწავლება, აზრი, სიტყვა) ერთ-ერთი ყველაზე ძველი მოძღვრებაა. ამ თეორიის მიხედვით, სახელმწიფოს წარმოშობა და არსებობა ღვთაებრივი ნების გამოხატულებაა. აქედან გამომდინარე ხელისუფლება მარადიული და შეუცვლელია, ხოლო მისადმი მორჩილება აუცილებელი. ეს მოძღვრება გვეუბნება, რომ ხელისუფალნი მოქმედებენ ღმერთის სახელით, მათი ძალაუფლება ღვთაებრივ ხასიათს ატარებს, ხოლო სახელმწიფოში გამოცემული კანონები ღვთაებრივ სამართლიანობას შეესაბამება. ძველ სამყაროში სახელმწიფოს წარმოშობის რელიგიურ-მითოლოგიური თეორიები დიდი მრავალფეროვნებით გამოირჩეოდა, რაც იმდროინდელი საზოგადოების ისტორიული განვითარებით აიხსნება. ამ თვალსაზრისით, განსაკუთრებით გამოსაყოფია ძველეგვიპტური, ბაბილონური, ჩინური თუ ინდური მოძღვრებები. ასე მაგალითად, ხამურაბის კანონებში პირდაპირ წერია მეფის ხელისუფლების

ღვთაებრივი წარმოშობის შესახებ: „ღმერთებმა დაადგინეს მეფე ხამურაბი „შავთავიანების“ მბრძანებლად“ ..... „ადამიანი არის ღმერთის ჩრდილი, მონა არის ადამიანის ჩრდილი, ხოლო მეფე ღმერთის სწორია“.

ჩინური მოძღვრების მიხედვით, იმპერატორი ცის შვილად იწოდებოდა.

სახელმწიფოს ღვთაებრიობის იდეას ზოგიერთი ძველი ბერძენი ფილოსოფოსიც ემხრობოდა. თუმცა, განსაკუთრებული მნიშვნელობა ამ მოძღვრებამ შუა საუკუნეებში შეიძინა, როდესაც დღის წესრიგში საერო და სასულიერო ხელისუფლების ურთიერთმიმართების პრობლემა დადგა. ქრისტიანული და ისლამური დოქტრინის მიხედვით, სახელმწიფო, ისევე როგორც ყოველივე ამ ქვეყანაზე, ღმერთის შემოქმედების ნაყოფია. ამიტომ, სახელმწიფოს არსსა და ბუნებაში ჩაწვდომა შეუძლებელია, ხოლო ხელისუფლებისადმი დაუმორჩილებლობა დიდ ცოდვად ითვლება.

<u>დასკვნის სახით შევეცდებით თეოლოგიური თეორიის რეზიუმირებას:</u>

- სახელმწიფო შეიქმნა ღმერთის ნებით;
- სახელმწიფო ინსტიტუტები მარადიული, უცვლელი და წმინდაა;
- ამ ინსტიტუტების შექმნა და გაუქმება არ არის ადამიანზე დამოკიდებული;
- ხელისუფლება წარმოადგენს ღმერთის ნების აღმსრულებელს დედამიწაზე;

<u>*თეოლოგიური თეორია მოუწოდებს საზოგადოებას:*</u>

- აღიარონ მეფეთა ხელისუფლება (ეს დოქტრინა გავრცელებული იყო შუა საუკუნეების დასავლეთ ევროპაში) როგორც წმინდა და ღმერთის ნებისგან მომდინარე;
- არავინ შეეცადოს ღმერთის მიერ დადგენილი წესრიგის შეცვლას.

პატრიარქალური თეორია - ფართოდ იყო გავრცელებული ძველ საბერძნეთსა და რომში. მის ფუძემდებლად ევროპაში არისტოტელე ითვლება. ეს თეორია გარკვეული ხნის განმავლობაში დავიწყებას მიეცა, თუმცა შუა საუკუნეების აბსოლუტიზმის ეპოქაში კვლავ აღორძინდა და ჩვენს დრომდე მოაღწია.

პატრიარქალური თეორიის მიხედვით, ადამიანი, როგორც კოლექტიური არსება, ისწრაფვის სხვა ადამიანთან ურთიერთობას და ოჯახის შექმნას, ხოლო ოჯახის განვითარება წარმოშობს სახელმწიფოს. არისტოტელე სახელმწიფოს იმ პროდუქტად მიიჩნევს, რომელიც ოჯახების გამრავლების, გავრცობისა და გაერთიანების შედეგად წარმოიშვა. ფილოსოფოსი თვლიდა, რომ სახელმწიფო ხელისუფლება არის გაგრძელება გვაროვნულ საზოგადოებაში არსებული მამის (პატრიარქის) ხელისუფლებისა.

ჩინეთში სახელმწიფოს, როგორც დიდი ოჯახის, თეორია განავითარა კონფუციმ. იმპერატორის ძალაუფლებას ის აიგივებდა მამის ძალაუფლებასთან, ხოლო მმართველისა და ქვეშევრდომების ურთიერთობას - ოჯახურ ურთიერთობასთან, სადაც უმცროსები ყოველთვის უნდა ემორჩილებოდნენ უფროსის ნებას. რაც შეეხება მმართველებს, ისინი ვალდებულნი არიან იზრუნონ ხელქვეითებზე, როგორც საკუთარ შვილებზე.

XVII საუკუნის მოაზროვნემ, ფილმერმა, თავის ნაშრომში - „პატრიარქი“, კიდევ უფრო განავრცო ეს თეორია. მისი აზრით, მონარქის ხელისუფლება შეუზღუდავია, რადგანაც მომდინარეობს ადამისგან, რომელმაც ძალაუფლება ღმერთისგან მოიპოვა. ამიტომ ადამი არა

მარტო კაცობრიობის მამამთავარია, არამედ მისი მბრძანებელიც, ხოლო მონარქებმა, როგორც ადამის შთამომავლებმა მემკვიდრეობით მიიღეს მისგან საკუთარი ძალაუფლება.

დასკვნის სახით შეიძლება ვთქვათ, რომ სახელმწიფო თავისებური „დიდი ოჯახია“. რომელიც მრავალი პატარა ოჯახისგან შედგება. <u>პატრიარქალური თეორიის მიხედვით:</u>

- მონარქი არის საკუთარი ხალხის მამა;
- საზოგადოების კეთილდღეობა წარმოუდგენელია მეფის (მამობრივი) ზრუნვის გარეშე;
- მეფე მოქმედებს ქვეშევრდომების დაცვისა და კეთილდღეობისთვის (როგორც მამა ზრუნავს საკუთარი ოჯახის წევრებისთვის);
- ქვეშევრდომები ვალდებულნი არიან პატივი სცენ და დაემორჩილონ მეფეს, როგორც ოჯახის წევრები საკუთარ მამას.

საზოგადოებრივი ხელშეკრულების თეორია - წარმოიშვა XVII – XVIII საუკუნეებში და მიმართული იყო წოდებრივი სახელმწიფოს წინააღმდეგ, რომელშიც გამეფებული იყო კანონის წინაშე უთანასწორობა და უმცირესობის (მმართველი ფენების) სრული ბატონობა უმრავლესობაზე. ამ თეორიის შემქმნელები იყვნენ: ჰუგო გროციუსი - ჰოლანდიელი მოაზროვნე და იურისტი; ჯონ ლოკი და თომას ჰობსი - ინგლისელი ფილოსოფოსები; შარლ მონტესკიე, დენი დიდრო, ჟან ჟაკ რუსო - ფრანგი განმანათლებლები.

საზოგადოებრივი ხელშეკრულების თეორიას სხვაგვარად „ბუნებით სამართალსაც“ უწოდებდნენ, რადგანაც წარმოდგენილი კონცეფციების ძირითად იდეას წარმოადგენდა ის, რომ ყველა ადამიანს გააჩნია ღმერთისგან ან ბუნებისგან მონიჭებული ბუნებრივი უფლებები. საყურადღებოა, რომ ზოგიერთი ავტორი თვლის, რომ საზოგადოებას უფლება აქვს, დაამხოს ხელისუფლება ძალადობრივი, რევოლუციური გზით თუ სახელმწიფოს მესვეურები არღვევენ ადამიანთა უფლებებს. საყურადღებოა, რომ ამ დებულებამ ადგილი ჰპოვა აშშ-ს თავისუფლების დეკლარაციაში.

საზოგადოებრივი ხელშეკრულების თეორიის არსი მდგომარეობს იმაში, რომ სახელმწიფოს საფუძვლად უდევს ე.წ. „საზოგადოებრივი ხელშეკრულება“, რომელიც შემდეგ დებულებებს მოიცავს:

- პირველყოფილ სისტემაში არ არსებობდა სახელმწიფო. საზოგადოება იმყოფებოდა „ბუნებრივ მდგომარეობაში“, რომელიც სხვადასხვა ავტორს განსხვავებულად ესმოდა (განუსაზღვრელი პირადი თავისუფლება, „ყველას ომი ყველას წინააღმდეგ“, საყოველთაო კეთილდღეობა - „ოქროს ხანა“ და სხვა);
- თითოეული ადამიანი მხოლოდ საკუთარი ინტერესებით ხელმძღვანელობდა და არ ითვალისწინებდა - სხვების ინტერესებს, რაც იწვევდა „ყველას ომს ყველას წინააღმდეგ“, რომლის შედეგად არაორგანიზებულ საზოგადოებას შეეძლო საკუთარი თავის განადგურება;
- ეს რომ არ მომხდარიყო, ადამიანებმა გააფორმეს ერთმანეთთან „საზოგადოებრივი ხელშეკრულება“, რომლის ძალითაც, ურთიერთგადარჩენის საფასურად, თითოეული მათგანი უარს ამბობდა თავისი ინტერესების ნაწილზე;
- ამ ხელშეკრულების შედეგად წარმოიშვა ინტერესთა შეთანხმების, ურთიერთთანაცხოვრების, ურთიერთდაცვის ინსტიტუტი, რომელსაც სახელმწიფო განასახიერებს;

<u>საზოგადოებრივი ხელშეკრულების თეორიას შემდეგი შედეგები ჰქონდა:</u>

- საფუძველი გამოეცალა თეოლოგიურ და პატრიარქალურ შეხედულებებს სახელმწიფოს შექმნის შესახებ. მათთან ერთად დაიმსხვრა მითი ხელისუფლების სიწმინდის და უცოდველობის შესახებ. მოქალაქეებს საშუალება მიეცათ, გავლენა მოეხდინათ ხელისუფლებაზე;
- გადაიდგა ნაბიჯი სამოქალაქო საზოგადოების ჩამოყალიბებისკენ;
- ფაქტობრივად შეიქმნა სახალხო სუვერენიტეტის იდეა, რომელიც გულისხმობდა შემდეგს - ხელისუფლება ხალხისგან მომდინარეობს და მას ეკუთვნის;
- სახელმწიფო სტრუქტურები და ხელისუფლება არ არსებობენ თავისთავად, არამედ უნდა ემსახურებოდნენ ხალხის ინტერესებს და იყვნენ მის სამსახურში;
- ამ თეორიამ ფაქტობრივად მოუმზადა ნიადაგი რესპუბლიკური სისტემის ჩამოყალიბებას;
- „საზოგადოებრივი ხელშეკრულების“ მიხედვით, ხალხსა და სახელმწიფოს აქვთ ურთიერთვალდებულებები - ხალხი იცავს კანონებს, იხდის გადასახადებს, იხდის სამხედრო და სხვა სახის მოვალეობებს. სახელმწიფო არეგულირებს ადამიანთა შორის ურთიერთობებს, სჯის დამნაშავეებს, ქმნის ადამიანთა ცხოვრებისა და მოღვაწეობისთვის აუცილებელ პირობებს და იცავს მოქალაქეებს გარეშე საფრთხისგან.

ორგანული თეორია - XIX საუკუნის მეორე ნახევარში შეიმუშავა ინგლისელმა ფილოსოფოსმა და სოციოლოგმა ჰერბერტ სპენსერმა. ამ თეორიის წარმოშობა უკავშირდება საბუნებისმეტყველო დარგების სწრაფ განვითარებას, თუმცა მსგავსი იდეები ჯერ კიდევ პლატონმა გამოთქვა, როდესაც სახელმწიფო ადამიანის ორგანიზმს შეადარა.

დარვინიზმის განვითარებამ გამოიწვია ის, რომ ბევრმა იურისტმა და სოციოლოგმა დაიწყო ბიოლოგიური კანონზომიერებების (ევოლუცია, ბრძოლა არსებობისთვის და სხვა) გავრცობა სოციალურ პროცესებზე.

ორგანული თეორიის არსი მდგომარეობს იმაში, რომ სახელმწიფო იქმნება და ვითარდება ბიოლოგიური ორგანიზმის მსგავსად:

- ხალხი ქმნის სახელმწიფოს, როგორც უჯრედები - ცოცხალ ორგანიზმს;
- სახელმწიფო ინსტიტუტები ანალოგიურია ადამიანის ორგანიზმისა: მმართველები - თავის ტვინის, კომუნიკაციები (ფოსტა, ტრანსპორტი და სხვა) და ფინანსები - სისხლძარღვთა სისტემის, რომელიც ორგანიზმის ფუნქციონირებას უზრუნველყოფს, ხოლო მუშები და გლეხები (მწარმოებლები) - ხელებს.
- სახელმწიფოებს, ისევე როგორც ცოცხალ ორგანიზმებს შორის არსებობს კონკურენცია. ბუნებრივი გადარჩევის შედეგად იმარჯვებს უძლიერესი და ყველაზე ორგანიზებული. მაგ.: რომის იმპერია, ბრიტანეთის იმპერია ან აშშ. ბუნებრივი გადარჩევის პირობებში სახელმწიფო იხვეწება და ყველაფერ უსარგებლოს თავიდან იშორებს; მაგ.: აბსოლუტური მონარქია, ხალხისგან მოწყვეტილი ეკლესია და სხვა.

ფსიქოლოგიური თეორია - ჩამოაყალიბეს პოლონელმა იურისტმა და სოციოლოგმა პეტრაჟევსკიმ და ფრანგმა სოციოლოგმა ჟან გაბრიელ ტარდმა ზიგმუნდ ფროიდის ფსიქოანალიზის საფუძველზე. ამ თეორიის მიხედვით, სახელმწიფო წარმოიშვა ადამიანის ფსიქიკის განსაკუთრებული თვისებების შედეგად. ამ თვისებებში იგულისხმება:

- უმრავლესობის სურვილი, იყოს დაცული და დაემორჩილოს უფრო ძლიერს;
- ძლიერი ინდივიდების სურვილი, მბრძანებლობდნენ სხვა ადამიანებზე;

- ძლიერი ინდივიდების უნარი, იქონიონ ფსიქოლოგიური გავლენა მასებზე და დაუმორჩილონ ისინი საკუთარ ნებას;
- ზოგიერთი ინდივიდის სურვილი, არ დაემორჩილოს საზოგადოებას, წინააღმდეგობა გაუწიოს ხელისუფლებას, ჩაიდინოს დანაშაული და ა.შ..

სახელმწიფოს ვალია ამ კატეგორიის ადამიანების განეიტრალება.

ფსიქოლოგიური თეორიის ავტორები მიიჩნევენ, რომ სახელმწიფო ხელისუფლების წინამორბედად შეიძლება ჩაითვალოს გვაროვნული საზოგადოების ელიტა - ბელადები, შამანები, ქურუმები, რომლებიც საკუთარი ფსიქიკის თავისებურებებიდან გამომდინარე, ძლიერ ზეგავლენას ახდენდნენ საზოგადოების სხვა წევრებზე.

ძალადობის თეორია - როგორც სახელმწიფოს წარმოშობის მთავარი ფაქტორი, ჯერ კიდევ უძველეს წარსულში ჩაისახა. ერთ-ერთი პირველი, ვინც შექმნა ამგვარი მოძღვრება იყო ჩინელი სახელმწიფო მოხელე შან იანი, რომელიც ძვ. წ. IV საუკუნეში მოღვაწეობდა. XIX საუკუნეში ძალადობის თეორია მეცნიერულ დონეზე დიურინგმა (გერმანელი ფილოსოფოსი), გუმპლოვიჩმა (ავსტრიელი სამართალმცოდნე და სოციოლოგი) და კაუცკიმ (გერმანელი ფილოსოფოსი) დაამუშავეს.

სახელმწიფოს წარმოშობის მთავარ მიზეზად ისინი თვლიდნენ დაპყრობას, ძალადობასა და ერთი ტომის მიერ სხვების დამორჩილებას. ზოგიერთ შემთხვევაში, ამგვარი მიზეზები გარეშე ხასიათს ატარებდა (გარედან მოხვეული ძალადობა), ხოლო ზოგ შემთხვევაში, ძალადობა საზოგადოების შიგნით წარმოიშობოდა (შინაგანი ძალადობა).

შინაგანი ძალადობის დროს საზოგადოების ერთი ჯგუფი ძალადობრივი გზით იმორჩილებდა უმრავლესობას (გუმპლოვიჩი). გარეშე ძალადობისას სახელმწიფოს არსებობა აუცილებელი იყო დაპყრობილი ხალხებისა და ტერიტორიების სამართავად (ოპენჰაიმერი).

როგორც წესი, ძალადობა გამოიხატებოდა ძლიერი უმცირესობის მიერ მატერიალური ფასეულობების მითვისებაში:

- ხარკის აკრეფაში;
- მმართველთა ტერიტორიების გაფართოებაში;
- მიწების შემოღობვასა და გლეხების ტერიტორიებიდან აყრაში;
- სხვა ფორმის ძალადობაში.

ძალადობის თეორიის გასამყარებლად მის ავტორებს მოჰყავდათ რომის იმპერიის, მონღოლთა იმპერიის, დიდი ბრიტანეთის და სხვათა მაგალითები.

ირიგაციული (ჰიდრავლიკური) თეორია - შეიმუშავა გერმანელმა მეცნიერმა კარლ ავგუსტ ვიტფოგელმა. ამ თეორიის მიხედვით, სახელმწიფოს წარმოშობის მიზეზი გახდა ის, რომ დიდი მდინარეების (ნილოსი, ტიგროსი და ევფრატი, იანძი და ხუანხე, ინდი და განგი) ნაპირებზე მიწათმოქმედების წარმართვამ კოლექტიური შრომა მოითხოვა.

ცალკეულ გლეხს ან ადამიანთა მცირე ჯგუფს არ შეეძლო დიდი მდინარეების რესურსების დამოუკიდებლად გამოყენება. ამისთვის აუცილებელი იყო იმ მოსახლეობის სრული მობილიზება, რომელიც ამ მდინარეების გასწვრივ ცხოვრობდა. სწორედ ამ მობილიზაციისთვის საჭირო გახდა სახელმწიფოს ჩამოყალიბება, რომლის ინსტიტუტები უზრუნველყოფდნენ ყველა იმ სამუშაოს ჩატარებას, რომელიც მოსავლის მოყვანას გულისხმობდა. ამგვარი მობილიზაციისთვის სახელმწიფო იძულებული იყო გაეტარებინა მკაცრად ცენტრალიზებული

პოლიტიკა, რომელიც შემდეგში გამოიხატებოდა: ის იყო მმართველიც, განმანაწილებელიც და აღმწერიც. ამგვარ ფაქტორებს ხელისუფლება უკიდურეს დესპოტიზმამდე მიჰყავდა.

ირიგაციული თეორიიდან გამომდინარე, შეიძლება იმ დასკვნამდეც მივიდეთ, რომ გეოგრაფიულ და კლიმატურ ფაქტორებს გადამწყვეტი მნიშვნელობა ჰქონდა სახელმწიფოს გაჩენისთვის.

ეკონომიკური თეორიის - ფუძემდებლებად გვევლინებიან კარლ მარქსი და ფრიდრიხ ენგელსი. ამ თეორიის მიხედვით, სახელმწიფო ჩამოყალიბდა პირველყოფილი საზოგადოების ეკონომიკური განვითარების შედეგად, რომელმაც უზრუნველყო სახელმწიფოს და სამართლის გაჩენის მატერიალური პირობები და წარმოშვა სოციალური ცვლილებები საზოგადოებაში.

ეკონომიკური თეორია გვეუბნება, რომ ეკონომიკური განვითარების შედეგად რთულდება საზოგადოებრივი ურთიერთობები, მისი წარმოებითი და განმანაწილებელი სფეროები, მისი „საერთო საქმეები“ (ენგელსი). ეს კი მოითხოვს მმართველობის დახვეწას, რასაც სახელმწიფოს ჩამოყალიბებამდე მივყავართ.

<u>ამ თეორიის მიხედვით, სახელმწიფო წარმოიშობა შემდეგ ფაქტორებს ეფუძნება;</u>

- გაჩნდა შრომის დანაწილების პრინციპი (მიწათმოქმედება, მესაქონლეობა, ხელოსნობა, ვაჭრობა);
- წარმოიშვა ზედმეტი პროდუქტი;
- სხვისი შრომის მითვისების გამო, საზოგადოება დაიყო კლასებად - ექსპლუატატორებად და ექსპლუატირებულებად;
- წარმოიშვა კერძო საკუთრება და ხელისუფლება;
- ექსპლუატატორთა ბატონობის შესანარჩუნებლად, შეიქმნა ძალადობის სპეციალური მექანიზმი სახელმწიფოს სახით.

რასობრივი თეორია - შექმნა ფრანგმა სოციოლოგმა ჟოზეფ გობინომ. ამ თეორიის მიხედვით, საზოგადოება დაყოფილია ორ, მაღალ და დაბალ ფენებად. პირველნი მოწოდებულნი არიან იბატონონ, ხოლო მეორენი ბრმად დაემორჩილონ მათ. იმათ, ვინც მაღალი ფენის წარმომადგენელი იყო, სახელმწიფო გამოიყენეს დაბალ ფენებზე ბატონობის იარაღად. გობინოს აზრით, სახელმწიფოს გაჩენა აუცილებელია ერთი რასის მუდმივი ბატონობის უზრუნველსაყოფად სხვა რასებზე.

	სახელმწიფოს წარმოშობის თეორიები. მახასიათებლები
	თეოლოგიური თეორია
	პატრიარქალური თეორია
	საზოგადოებრივი ხელშეკრულების თეორია
	ორგანული თეორია
	ფსიქოლოგიური თეორია
	ძალადობის თეორია
	ირიგაციული (ჰიდრავლიკური) თეორია
	ეკონომიკური თეორია
	რასობრივი თეორია